

Robert Słabuszewski*

**PODZIAŁ MAJĄTKU WSPÓLNEGO
MAŁŻONKÓW-WSPÓLNIKÓW SPÓŁKI JAWNEJ
I Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ**

Streszczenie

Celem pracy jest dokonanie analizy zagadnienia podziału majątku wspólnego małżonków w zakresie szczególnych składników majątku wspólnego – praw spółkowych przysługujących z tytułu uczestnictwa w spółce jawnej oraz udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością. O ile bowiem powstało wiele prac na temat przynależności praw spółkowych do majątków małżonków, to kwestia podziału majątku małżonków obejmującego te prawa dopiero zaczyna pojawiać się w rozważaniach nielicznych autorów. Jako podstawową metodę badań przyjąłem samodzielną wykładnię prawa oraz analizę i krytykę piśmiennictwa. Przedmiotem badań uczyniłem zaś spółkę jawną (jako modelową spółkę osobową) i spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością (gdyż w wielu miejscach regulacje dotyczące spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej są podobne).

Chociaż kwestie podziału majątku wspólnego małżonków regulowane są przez przepisy k.r.o. (art. 45 i 46 k.r.o.) i k.c., to jednak można znaleźć normy dotyczące funkcjonowania spółek (art. 1 § 1 k.s.h.), modyfikujące ogólne zasady dotyczące sposobu podziału majątku wspólnego i stosowane na zasadzie przepisu szczególnego. Wykluczony jest podział cywilny udziału spółkowego w spółce jawnej (art. 62 k.s.h.) oraz podział

* dr Robert Słabuszewski, Wydział Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego, Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wlkp., adres email: slabuszewski@poczta.onet.pl.
ORCID: 0000-002-9793-2052

w naturze pojedynczej akcji (art. 333 § 1 k.s.h.). Uważam – choć mam świadomość, że jest to teza kontrowersyjna – że można dokonać podziału udziału spółkowego w spółce jawnej. Ograniczenia co do sposobu podziału przewidują artykuły 10, 183¹, 332¹ k.s.h., które, moim zdaniem, mają zastosowanie przy podziale majątku wspólnego małżonków.

Słowa kluczowe: podział majątku małżonków, majątek wspólny, spółka jawna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Uwagi ogólne

Dużym zainteresowaniem nauki, jeśli nie z inspiracji praktyki, to na pewno z pożytkiem dla niej, cieszy się w ostatnich latach kwestia prowadzenia przez osoby pozostające w związku małżeńskim działalności gospodarczej¹ oraz uczestnictwa w spółkach cywilnych² i handlowych³. W zakresie uczestnictwa

¹ Np. G. Jędrejek, P. Pogonowski, *Działalność gospodarcza małżonków*, Warszawa, 2002; M. Łączkowska, *Stosunki majątkowe między przedsiębiorcą i jego małżonkiem w świetle ustroju wspólności ustawowej*, Warszawa 2006.

² Np. Z. Policzekiewicz, *Dopuszczalność spółki cywilnej między małżonkami*, w: *Problemy kodyfikacji prawa cywilnego (studia i rozprawy). Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zbigniewa Radwańskiego*, red. S. Sołtysiński, Poznań 1990, s. 523–532; G. Jędrejek, *Spółka cywilna między małżonkami*, Warszawa 2003; K. Wręczycka, *Spółka cywilna między małżonkami*, „Acta Universitatis Wratislaviensis – Przegląd Prawa i Administracji” 2004, nr LXIV, s. 275–292; M. Łączkowska, *Spółka cywilna jako forma prowadzenia działalności gospodarczej a ustawa o wspólności majątkowa małżeńska*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007, nr 7, s. 9–12; M.A. Klepacka, *Spółka cywilna między małżonkami w świetle ustawowego ustroju majątkowego – zagadnienia wybrane*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 21, s. 1183–1189.

³ A. Dyoniak, *Przynależność do majątków małżonków udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i akcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1991, nr 3, s. 25–35; A. Jędrzejewska, *Spółka osobowa a małżeńska majątkowa wspólność ustawowa*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1996, nr 3, s. 511–560; A. Kondracka, *Ustrój małżeński a prawa i obowiązki akcjonariusza*, „Radca Prawny” 1999, nr 4, s. 55–58; K. Wręczycka, *Udział w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością a wspólność majątkowa małżeńska*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 8, s. 35–44; A. Kondracka, T. Mróz, *Glosa do wyroku SN z dnia 20.05.1999 r., sygn. akt I CKN 1146/97*, „Monitor Prawniczy” 2001, nr 10, s. 556–558; T. Kurnicki, *Pozycja współmałżonków udziałowców i akcjonariuszy spółek kapitałowych*, „Prawo Spółek” 2004, nr 12, s. 24–31; A. Szajkowski, *Wylączenie wstąpienia do spółki z o.o. współmałżonka współnika (uwagi na tle nowelizacji k.s.h. z 2003 r.)*, „Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej” 2004, nr 88, s. 289–300; P. Zdanikowski, *Prawo udziałowe w spółce kapitałowej jako przedmiot majątku wspólnego małżonków*, „Palestra” 2006, nr 9–10, s. 103–107; A. Stępień, *Akcje należące do majątku wspólnego małżonków*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 12, s. 40–44; M. Nazar, *Komercjalizacja majątkowych stosunków małżeńskich w spółkach kapitałowych*, w: *Współczesne problemy prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. M. Poźniak-Niedzielskiej*,

w spółkach większość prac dotyczy przynależności praw do majątków małżonków, ewentualnie także zarządu tymi prawami. Nieliczne są zaś wypowiedzi dotyczące podziału majątku wspólnego małżonków w zakresie, w jakim obejmuje on prawa spółkowe⁴. Poniższy tekst obejmuje analizę zagadnienia podziału majątku wspólnego małżonków co do należących do niego praw spółkowych.

red. A. Kidyba, R. Skubisz, Kraków 2007, s. 201–222; A. Stępień, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 05 października 2005 r., sygn. akt IV CK 99/05 (Nabycie udziału w spółce z o.o. przez małżonka ze środków z majątku wspólnego)*, „Prawo Spółek” 2007, nr 1, s. 52–56; A. Stępień-Sporek, *Przynależność udziałów w spółce z o.o. do majątków małżonków*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 10, s. 58–69; A. Stępień-Sporek, *Przynależność do majątków małżonków praw spółkowych w spółkach osobowych*, „Prawo Spółek” 2008, nr 2, s. 22–30; K. Kułak, *Udział kapitałowy jako przedmiot majątku wspólnego małżonków – uwagi de lege ferenda*, „Rejent” 2008, nr 7–8, s. 60–72; A. Chłopecki, *Akcje zdematerializowane w małżeńskiej wspólności majątkowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008, nr 10, s. 46–53; M. Nazar, w: *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, Tom 11. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2009, s. 279–289; M. Sieradzka, *Glosa do wyroku SN z dnia 21.01.2009 r., II CSK 446/08*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2009, nr 4, s. 101–107; M. Karczewska-Pacholczyk, N. Kobylka, *Glosa do postanowienia SN z dnia 03.12.2009 r., II CSK 273/09*, „Glosa” 2010, nr 4, s. 31–39; D. Kulgawczuk, *Akcje i udziały w majątku wspólnym małżonków*, „Monitor Prawniczy” (dodatek) 2010, nr 19, s. 12–13; A. Kubas, *Udział w spółce handlowej jako składnik majątku wspólnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2011, nr 4, s. 18 i n.; R.L. Kwaśnicki, A. Piskorz, A. Nalazek, *Udziały/akcje imienne znajdujące się w majątku wspólnym małżonków, cz. I – w sprawie statusu wspólnika/akcjonariusza zbiorowego*, „Monitor Prawa Handlowego” 2011, nr 1, s. 60–66; A. Szymach, *Udział w spółce z o.o. a wspólność ustawowa małżeńska*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 20, s. 1088–1097; D. Dworek, *Udziały/akcje w majątku wspólnym małżonków*, „Monitor Prawniczy” (dodatek) 2014, nr 1, s. 11–13; B. Liber, *Status wspólnika spółki z o.o. a uzyskanie udziału ze środków pochodzących z majątku wspólnego małżonków*, „Edukacja Prawna” 2014, nr 6, s. 36–39; R. Stabuszewski, *Przynależność praw spółkowych w spółce jawnej do majątków małżonków*, Warszawa 2015; A. Szumański, *Status prawny małżonka wspólnika w spółce kapitałowej w sytuacji, gdy objęcie albo nabycie praw udziałowych w spółce jest finansowane z majątku wspólnego małżonków*, „Monitor Prawniczy” (dodatek) 2015, nr 7, s. 32–40; P. Zdanikowski, *O niektórych konsekwencjach przynależności udziałów w spółce z o.o. do majątków małżonków*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 7; *Status prawny małżonków w spółkach cywilnych i handlowych*, red. Z. Kuniewicz, K. Malinowska-Woźniak, Warszawa 2016; R. Stefanicki, *Przynależność i wykonywanie – nabytych z majątku wspólnego – praw udziałowych w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością (spójność prawa handlowego i rodzinnego w zakresie statusu małżonka wspólnika)*, „Państwo i Prawo” 2017, nr 10, s. 65–78; Ł. Siczka, J. Szewczyk, *Jeśli wkład do spółki z o.o. pochodzi z majątku wspólnego, objęte w zamian udziały również wchodzi w jego skład*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 19, s. 24–25; K. Jaszczyk, *Skutki wniesienia do spółki z o.o. wkładu należącego do majątku wspólnego wspólnika i jego małżonka – glosa – III CZP 32/16*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 24, s. 1343–1345.

⁴ R. Adamus, *Uczestnictwo małżonka w spółce jawnej a podział majątku wspólnego*, „Jurysta” 2015, nr 1, s. 22–27 (przy czym artykuł ten dotyczy tylko przynależności i podziału zysku spółki w sytuacji, gdy jeden z małżonków przed zawarciem związku małżeńskiego był wspólnikiem spółki cywilnej przekształconej następnie w spółkę jawną, a więc gdy udział spółkowy nie należał do majątku wspólnego); D. Okolski, S. Strzelecka, *Problematyka legitymacji akcjonariusza współmałżonka w świetle podziału majątku wspólnego a zdatność arbitrażowa*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016, nr 1, s. 25–33; M. Śledzikowski, *Wpływ podziału majątku wspólnego małżonków na status akcjonariusza spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017, nr 8, s. 42–46.

Analiza dotyczy spółki jawnej jako modelowej osobowej spółki handlowej (do pozostałych osobowych spółek handlowych przepisy o spółce jawnej stosuje się odpowiednio, o ile przepisy k.s.h. nie stanowią inaczej – art. 89, 103 i 126 § 1 k.s.h.) oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Duża część rozważań dotyczących sp. z o.o. będzie mogła znaleźć zastosowanie do spółki akcyjnej, aczkolwiek trzeba wskazać na pewne odmienności (o czym w końcowej części pracy).

Regulacje podziału majątku małżonków zawarte są przepisach prawa rodzinnego, odsyłających do prawa spadkowego, gdzie z kolei zawarte jest odesłanie do prawa rzeczowego (art. 46 k.r.o., art. 1035 k.c.). Charakter przedmiotów majątkowych podlegających podziałowi w postaci praw spółkowych, udziałów i akcji regulowany jest zaś w kodeksie spółek handlowych. To powoduje konieczność uwzględnienia przy poszukiwaniu rozwiązań konkretnych problemów zasady jedności prawa cywilnego. Wszak konstrukcje prawa cywilnego, rekonstruowane na podstawie przepisów zawartych w kodeksie cywilnym (np. o zniesieniu współwłasności), stosuje się również co do materii ujętej w przepisach pozakodeksowych (i to niezależnie od tego, czy istnieje jakaś regulacja dotycząca wzajemnych powiązań danego aktu prawnego z k.c., czy nie). Co do przedmiotu niniejszego artykułu istnieją przepisy odsyłające do stosowania regulacji kodeksowej (art. 2 k.s.h i art. 46 k.r.o.). Na sposób rozwiązania problemów szczegółowych rzutować więc będzie dążenie do zachowania spójności norm prawnych tworzących podsystem norm prawa cywilnego i jego jedności w zakresie podstawowych pojęć i konstrukcji prawa cywilnego. W przypadku wątpliwości występujących na tle wykładni przepisów dotyczących, zawartych poza kodeksem cywilnym instytucji prawa prywatnego, należy przyjmować domniemanie na rzecz sposobu interpretacji prokodeksowej. Zasady prawa cywilnego i zasady poszczególnych działów tego prawa (np. rodzinnego i spółek) należy zaś w razie kolizji ważyć.

Rozbieżności stanowisk uczonych i orzecznictwa w kwestii przynależności praw spółkowych, udziałów i akcji do majątków małżonków, statusu prawnego współmałżonka współnika w spółce oraz niejednolita terminologia stosowana w języku prawniczym, wymuszają konieczność przedstawienia na wstępie pewnych założeń oraz wyjaśnienia kwestii terminologicznych. Przy tym wskazuję tylko przyjmowane przeze mnie stanowisko, jedno z wielu dotąd wyrażonych (czasami nawet to, które nie jest dominujące), jako punkt wyjścia do dalszych, szczegółowych rozważań, mając świadomość, że każde z przyjmowanych zało-

zeń mogłoby być (i najczęściej niejednokrotnie już było) przedmiotem odrębnego opracowania. Ramy artykułu nie pozwalają jednak na szczegółowe rozważanie każdej pobocznej kwestii.

Co do dopuszczalności zaliczenia udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i akcji do majątku wspólnego małżonków wypowiedział się sam ustawodawca⁵, jak i orzecznictwo SN⁶. Przyjmuję, że udziały w sp. z o.o. i akcje w spółce akcyjnej mogą należeć do majątku wspólnego, przy czym w sytuacji takiej wspólnikami mogą być oboje małżonkowie lub jeden z nich. Czymś innym jest bowiem posiadanie statusu wspólnika, a czymś innym przynależność praw spółkowych, udziałów lub akcji do danej masy majątkowej, co oznacza, że tam, gdzie wspólnikiem (akcjonariuszem) jest tylko jeden z małżonków, udziały lub akcje mogą należeć do majątku wspólnego (może być też oczywiście tak, że oboje małżonkowie są wspólnikami). Wynika to nie tylko z poszukiwania analogii z przynależnością wierzytelności do majątku wspólnego, ale też z aprobaty stanowiska, że w razie dokonania czynności (np. objęcia lub nabycia udziału lub akcji) przez jednego z małżonków – choćby z użyciem majątku wspólnego – stroną takiej czynności jest tylko jeden z małżonków, tj. ten, który przystąpił do spółki lub nabył udział lub akcję⁷. Przede wszystkim zaś stanowisko takie uwzględnia dwie podstawowe zasady prawa cywilnego i prawa spółek (czy ogólnie korporacyjnego), tj. zasadę autonomii woli i zasadę dobrowolności członkostwa, co pozwala zachować jedność prawa cywilnego w tym zakresie. Ponadto – na co zwrócono już uwagę w orzecznictwie⁸ – nie można akceptować ze względów czysto pragmatycznych sytuacji, w której skład osobowy spółki jest niejasny tylko dlatego, że niektórzy wspólnicy pozostają w związku małżeńskim i angażują do spółki środki finansowe stanowiące w całości lub w części przedmiot

⁵ Art. 183¹ i 332¹ k.s.h.

⁶ Wyrok SN z 20 maja 1999 r., I CKN 1146/97, OSNC 1999, nr 12, poz. 209; postanowienie z 23 listopada 2000 r., I CKN 950/98, niepubl.; wyrok SN z 21 stycznia 2009 r., II CSK 446/08, OSNC Zb. Dodatkowy 2010 nr A, poz. 7, s. 34; postanowienie SN z 3 grudnia 2009 r., II CSK 273/09, niepubl.; postanowienie SN z 31 stycznia 2013 r., II CSK 349/12, niepubl.; wyrok SN z 7 lipca 2016 r., III CZP 32/16, OSNC 2017, nr 5, poz. 57; postanowienie SN z 16 marca 2018 r., IV CSK 105/17, Biul. SN 2018/10, poz. 9. W jednym z orzeczeń SN niesłusznie uzależnił przynależność udziału do majątku wspólnego od woli małżonków (wyrok SN z 5 października 2005 r., IV CK 99/05, OSNC 2006, nr 7–8, poz. 127).

⁷ Tak też uchwała SN z 24 września 1970 r., III CZP 55/70, OSPiKA 1973, z. 6, poz. 120, uchwała Pełnego Składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 28 września 1979 r., III CZP 15/79, OSNCP 1980, z. 4, poz. 63.

⁸ Uzasadnienie wyroku SN z 20 maja 1999 r., I CKN 1146/97, OSNC 1999, nr 12, poz. 209.

majątku wspólnego. Szczególne komplikacje mogłyby powstać w przypadku spółki jednoosobowej.

Zdecydowanie więcej wątpliwości budzi przynależność praw spółkowych w spółce jawnej do majątków małżonków, w szczególności możliwość zaliczenia tych praw do majątku wspólnego⁹. W artykule przyjmuję założenie, że prawa spółkowe w spółce jawnej mogą należeć do majątku wspólnego, albowiem nie zostały one wyłączone z majątku wspólnego na podstawie art. 33 k.r.o. (w szczególności punktów 3 i 5) lub innego przepisu szczególnego, prawo zaś nie przewidyje w małżeńskim ustroju majątkowym innych mas majątkowych niż majątek wspólny i majątki osobiste małżonków. Stanowisko takie zaczyna się też pojawiać w praktyce orzeczniczej¹⁰. Także na tle spółki jawnej odróżniam posiadanie statusu wspólnika od przynależności praw spółkowych do danej masy majątkowej, co oznacza, że tam, gdzie wspólnikiem jest tylko jeden z małżonków, prawa spółkowe mogą należeć do majątku wspólnego (może być też oczywiście tak, że oboje małżonkowie są wspólnikami). O uzyskaniu statusu wspólnika decyduje treść umowy spółki¹¹ lub treść zgody pozostałych wspólników (w razie nabycia ogółu praw i obowiązków zgodnie z art. 10 k.s.h.)¹², a nie pochodzenie środków na wkład lub na nabycie ogółu praw i obowiązków. Ogół praw i obowiązków wspólnika w spółce jawnej w języku prawniczym zwykło się określać mianem „udziału spółkowego” (*Gesellschaftsanteil*). Akceptując tę konwencję terminologiczną, należy jednak podkreślić, że udział spółkowy w spółce jawnej jako składnik majątku wspólnego małżonków (wg terminologii k.r.o. – „przedmiot

⁹ Co do reprezentatywnych dla różnych koncepcji opracowań zob. w szczególności: A. Jędrzejewska, *op.cit.*, s. 544–551; A. Kidyba, *Atypowe spółki handlowe*, Kraków 2001, s. 197; G. Jędrejek, *op.cit.*, s. 145–148; S. Sołtysiński, w: S. Sołtysiński et al., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2006, s. 382; P. Bryłowski, *Przepisy kodeksu spółek handlowych regulujące odpowiedzialność wspólników spółek osobowych za zobowiązania spółek w świetle norm regulujących małżeńską wspólność ustawową*, w: *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2006, s. 309–311; M. Nazar, w: *System Prawa Prywatnego...*, s. 322–325.

¹⁰ Tak np. SR dla Łodzi–Śródmieścia w postanowieniu z 21 maja 2014 r., II Ns 1514/07 zaakceptowanym przez SO w Łodzi w wyroku z 13 lutego 2015 r., III Ca 1484/14; SO w Łomży w wyroku z 15 listopada 2017 r., I Ca 332/17 oraz wyrok WSA w Szczecinie z 25 października 2007 r., I SA/Sz 59/07.

¹¹ Zgodnie z art. 25 pkt 2 k.s.h. umowa spółki musi obejmować m.in. określenie wkładów wnoszonych przez każdego wspólnika i ich wartość, nie może być więc sytuacji, iż umowa nie precyzuje, czy wspólnikami są oboje małżonkowie, czy jeden z nich. Zgłoszenie spółki jawnej do rejestru musi zawierać imiona i nazwiska albo firmy (nazwy) wspólników.

¹² Nawet gdy sama zgoda, udzielona na podstawie art. 10 § 2 k.s.h., nie precyzowała, czy nabywcą ma być jeden, czy oboje małżonkowie, to czynność, na podstawie której następuje nabycie (np. umowa sprzedaży albo darowizny), musi określać stronę tej czynności.

majątkowy” należący do majątku wspólnego) to prawo podmiotowe, a więc sytuacja uprawnionego obejmująca same prawa (bez obowiązków, które są z nim tylko związane) o charakterze względnym, majątkowym, niedziedzicznym i co do zasady niezbywalnym.

W efekcie przyjmuję, że udział spółkowy w spółce jawnej, udział w sp. z o.o. lub akcja może należeć do majątku wspólnego. Wspólnikiem zaś może być w takiej sytuacji:

- jeden z małżonków (jeśli jeden z nich zawarł umowę spółki lub nabył udział lub akcje albo udział spółkowy zgodnie z art. 10 k.s.h.) lub
- oboje małżonkowie (jeśli oboje zawarli umowę spółki lub byli nabywcami udziału półkowego w spółce jawnej, udziału w sp. z o.o. lub akcji w już istniejącej spółce).

Jeśli chodzi o możliwe sposoby podziału (tak umownego, jak i sądowego – art. 211 i 212 k.c.) rzeczy objętej współwłasnością możliwe są trzy rozwiązania:

- podział fizyczny,
- przyznanie jednemu z małżonków ze spłatą dla drugiego,
- podział cywilny (tj. sprzedaż rzeczy i podział kwoty uzyskanej ze sprzedaży).

Dalej próbuję odpowiedzieć na pytanie, czy i w jaki sposób można dokonać podziału takiego przedmiotu, jak udział spółkowy w spółce jawnej, udział w sp. z o.o. lub akcja zgodnie z normami prawa rodzinnego, spadkowego i rzeczowego oraz prawa spółkowego.

Podział udziału spółkowego w spółce jawnej

Za dyskusyjny uznaje się pogląd dopuszczający podział udziału spółkowego na dwa lub więcej udziałów spółkowych¹³. Koncepcji takiej miałyby się sprzeciwiać zakaz rozszczepialności praw spółkowych¹⁴. Zakazu tego nie należy jednak rozumieć w ten sposób, że w miejsce jednego wspólnika lub tak zwanego wspólnika zbiorowego w spółce nie może pojawić się kilku wspólników. Każdy ze wspólników, który pojawi się w spółce po dokonaniu podziału udziału spółkowego, będzie miał własny ogół praw i obowiązków wspólnika spółki osobowej, w tym wszystkie prawa i obowiązki objęte zakazem rozszczepialności. Można tu

¹³ Zob. J. Grykiel, *Zbycie udziałów w ogóle praw i obowiązków wspólnika spółki osobowej*, cz. 1, „Prawo Spółek” 2009, nr 9, s. 14; J. Kuropatwiński, *Glosa do postanowienia SO w Bydgoszczy z dnia 13.05.2009 r.*, VIII Ga 23/09, „Glosa” 2011, nr 2, s. 43, 49.

¹⁴ Postanowienie SO w Bydgoszczy z 13 maja 2009 r., VIII Ga 23/09, niepubl.

dokonać „matematycznego” odniesienia, iż zakaz rozszczepialności praw i obowiązków wspólnika dotyczy „podzielenia” poszczególnych praw i obowiązków, które są nierozłączne, a nie ich „rozmnożenia”. Nie jest więc możliwe dokonanie podziału ogółu praw i obowiązków w ten sposób, że na przykład jeden małżonek uzyska prawo do zysku, prowadzenia spraw spółki i wypowiedzenia umowy, a drugi prawo do odsetek od udziału kapitałowego, reprezentowania spółki i żądania rozwiązania umowy spółki. Nie ma zaś bezwzględnego zakazu, aby w miejsce jednego wspólnika pojawiło się na przykład dwóch, z których każdy będzie miał własny ogół praw i obowiązków objętych zakazem rozszczepialności. Dodać trzeba, że na tle udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością także obowiązuje zakaz rozszczepialności praw spółkowych¹⁵, a nie budzi wątpliwości, że udział w tej spółce może być podzielony na dwa odrębne udziały, co zresztą – w sytuacji, gdy wspólnik może mieć tylko jeden udział, a więc tak jak w spółce jawnej – wynika z samych przepisów (art. 181 § 1 i 183 § 3 k.s.h.).

Co do sposobu podziału zasadne jest sięganie przez analogię do zasad podziału udziału wypracowanych na tle art. 181 § 1 k.s.h. i art. 183 § 3 k.s.h. Pierwszy z przepisów stanowi, że w sytuacji, gdy wspólnik może mieć tylko jeden udział, umowa spółki może dopuścić zbycie części udziału. Jeżeli zbycie następuje na rzecz osoby, która już jest wspólnikiem, to jej udział się zwiększa o część nabytego udziału. Jeśli zaś zbycie następuje na rzecz osoby, która dotąd wspólnikiem nie była, powstaje nowy udział. Faktycznie więc dochodzi do podziału udziału na niezależne, odrębne udziały¹⁶ (art. 181 § 2 k.s.h. zaczyna się zresztą od słów „W wyniku podziału...”).

Sytuacja dotychczasowych wspólników może oczywiście ulec zmianie (np. mogą zostać przegłosowani, skoro w miejsce jednego małżonka – wspólnika, którego udział należał do majątku wspólnego lub tzw. wspólnika zbiorowego, pojawi się dwóch odrębnych wspólników z odrębnymi udziałami i głosami). Nie stoi to jednak na przeszkodzie podziałowi udziału, albowiem nie jest to jedyny przypadek, kiedy może dojść do zmiany siły głosu wspólników, o czym niżej.

Podział „w naturze” może oznaczać brak zmiany składu osobowego wspólników, jeśli oboje małżonkowie byli dotychczas wspólnikami spółki. Małżonko-

¹⁵ Co do sposobu jego rozumienia zob. w szczególności A. Herbet, *Obrót udziałami w spółce z o.o.*, Warszawa 2004, s. 163–180; P. Zdanikowski, *Prawo udziałowe w spółce z o.o.*, Warszawa 2011, s. 158–161.

¹⁶ A. Szajkowski, M. Tarska, w: S. Sołtysiński et al., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom II*, Warszawa 2014, s. 295–296; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom IIA*, red. A. Opalski, Warszawa 2018, s. 433.

wie wówczas „usamodzielnia się” w ramach spółki (w miejsce wspólnego udziału połączonego ze statusem wspólnika zbiorowego w spółce nabędą odrębne, samodzielne udziały). Podział taki nie wymaga zgody pozostałych wspólników, gdyż nie zmienia się krąg wspólników¹⁷.

Podział udziału „w naturze” i przyznanie jednego z powstałych udziałów małżonkowi, który nie był dotychczas wspólnikiem, jest bardziej problematyczny (chodzi tu o sytuację objęcia udziału spółkowego majątkiem wspólnym połączoną z uzyskaniem statusu wspólnika w spółce przez jednego tylko z małżonków). Powstaje bowiem pytanie, czy wymaga to zgody wszystkich pozostałych wspólników (na podst. art. 10 § 2 k.s.h.). Należy przyjąć, że tak, bo wówczas podział taki nie naruszy interesu pozostałych wspólników spółki. Skoro zbycie udziału spółkowego wymaga zgody wspólników (co do zasady wszystkich, o ile zgodnie w umowie spółki nie postanowili inaczej), to podział „w naturze”, powodujący, że status wspólnika uzyska małżonek niebędący dotychczas wspólnikiem, też powinien wymagać takiej zgody (nie należy bowiem narzucać spółce niechcianych wspólników, tym bardziej, że mamy do czynienia – inaczej niż w spółkach kapitałowych – z prawem co do zasady niezbywalnym oraz organizacją, w której istotne są cechy wspólników i ich wzajemne zaufanie). W braku zgody nie będzie więc możliwe przyznanie udziału temu z małżonków, który nie był wspólnikiem spółki.

Co do podziału rachunkowego praw związanych z dzielonym udziałem spółkowym (np. w zakresie partycypacji w zyskach i stratach, wielkości udziału kapitałowego wspólników) należy przyjąć, że małżonkowie nabywający udziały spółkowe odrębne, w miejsce wspólnego, przejmują prawa i obowiązki, jakie im przysługiwały co do zasady w częściach równych (art. 43 § 1 k.r.o.), ewentualnie w częściach, w jakich ustalono nierówne udziały w majątku wspólnym (art. 43 § 2 k.r.o.). Na przykład gdy małżonkowie mieli udział kapitałowy w kwocie 800 000,00 zł i ustalony w umowie udział w zyskach i stratach oraz majątku likwidacyjnym na 30%, to podział w naturze skutkuje tym, że każdy z małżonków staje się wspólnikiem spółki z udziałem kapitałowym w wysokości 400 000,00 zł oraz udziałem w zyskach i stratach i majątku po likwidacji w wielkości 15% (art. 48 § 1 k.s.h., art. 50 § 1 k.s.h., art. 51 § 1 k.s.h., art. 82 § 2 k.s.h., art. 83 k.s.h., art. 2 k.s.h. w zw. z art. 197 k.c.). Dopuszczenie możliwości podziału nabytego

¹⁷ Inaczej postanowienie SO w Krakowie z 10 sierpnia 2017 r., XII Ga 125/17, niepubl.

udziału spółkowego między małżonków wymaga w szczególności podziału udziału kapitałowego¹⁸.

Jest też kategoria praw i obowiązków (prawo głosu, prawo reprezentacji, odpowiedzialność solidarna i subsydiarna za długi), które będą przysługiwały każdemu wspólnikowi w takim zakresie, jaki przysługiwał małżonkowi – wspólnikowi lub małżonkom – wspólnikom łącznie, przed podziałem udziału spółkowego. Nie dojdzie więc do sytuacji, że w miejsce jednego głosu po podziale udziału każdemu z małżonków będzie przysługiwało pół głosu. Dodać trzeba, że zmiana ilości głosów – która niewątpliwie zmienia sytuację pozostałych wspólników – może też nastąpić w odwrotnym kierunku. Co do zasady nie ma więc zakazu dokonywania czynności zmieniających sytuację pozostałych wspólników co do siły ich głosu. Przykładowo jeśli osoba A nabędzie zgodnie z art. 10 k.s.h. udziały spółkowe od osób B, C, D, które były wspólnikami spółki, to udziały kapitałowe podlegają zsumowaniu, ale wspólnik A będzie miał jeden głos (a nie trzy) i nie będzie np. „potrójnie” odpowiedzialny za długi spółki. Jeśli z udziałami spółkowymi wspólników B, C i D było związane prawo do odsetek od udziału kapitałowego w wysokości 5%, to wspólnik też będzie miał prawo do 5% od zsumowanych udziałów kapitałowych (a nie 15%). Jeśli zaś od poszczególnych udziałów kapitałowych (np. trzy udziały po 20 000,00 zł) przysługiwały wspólnikom odsetki w różnej wysokości (np. 5%, 6% i 7%), to tak samo będzie po połączeniu udziałów (wspólnik będzie miał jeden udział o wartości 60 000,00 zł, od którego odsetki będą wynosiły 5% od 20 000,00 zł, 6% od 20 000,00 zł i 7% od 20 000,00 zł). Trzeba jednak dodać, że umowa spółki może siłę głosu wspólnika uzależnić od wartości udziału kapitałowego. W takiej sytuacji podział udziału spółkowego wraz z udziałem kapitałowym doprowadzi też do podzielenia siły głosu między samodzielnych – po podziale – wspólników¹⁹. Prawa spółkowe o charakterze korporacyjnym według konstrukcji ustawowej nie są zależne od wielkości udziału kapitałowego, tylko wynikają z samego faktu posiadania przymiotu wspólnika (bycia wspólnikiem).

Również w świetle zasady jedności prawa cywilnego (art. 2 k.s.h. nakazuje co do zasady wprost, zaś wyjątkowo odpowiednio, stosować przepisy k.c.) uzasadniona jest przedstawiona wyżej interpretacja, przemawiająca za dopusz-

¹⁸ Rozwiązanie takie rozważa W. Pyziół na tle dopuszczalności podziału udziału kapitałowego między spadkobierców wchodzących do spółki na podstawie art. 60 k.s.h. (W. Pyziół, w: W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Warszawa 2016, s. 77).

¹⁹ J. Kuropatwiński, *op.cit.*, s. 52.

czalnością podziału udziału spółkowego „w naturze”, skoro podstawowym uprawnieniem współwłaścicieli jest żądanie zniesienia współwłasności (art. 210 § 1 k.c.), a sama współwłasność ułamkowa jest ze swej istoty stanem tymczasowym i niepożądanym. Jest tak tym bardziej, że można to zrobić, nie naruszając zakazu rozszczepialności praw i obowiązków składających się na udział spółkowy i z zachowaniem wpływu pozostałych wspólników na skład osobowy spółki.

Rozważając możliwość przyznania udziału spółkowego, należącego do majątku wspólnego, jednemu z małżonków, należy wyróżnić dwie sytuacje:

- gdy wspólnikami spółki są oboje małżonkowie,
- gdy wspólnikiem spółki jest tylko jeden z małżonków.

Określając sposób zniesienia współwłasności przedmiotów majątkowych, w pierwszej kolejności należy uwzględnić wolę samych małżonków – uczestników postępowania o podział majątku wspólnego. W razie podziału takiego przedmiotu majątkowego jak udział spółkowy w handlowej spółce osobowej na wolę i interes małżonków nakłada się interes spółki i pozostałych wspólników.

Mniej problematyczna wydaje się sytuacja, gdy wspólnikami są oboje małżonkowie, gdyż przyznanie udziału spółkowego jednemu z nich nie spowoduje, iż w spółce znajdzie się jakiś niechciany wspólnik, wszak oboje małżonkowie już są wspólnikami. Na skutek zniesienia wspólności udziału i przyznania go jednemu z małżonków w spółce wspólnikiem pozostanie tylko jeden z małżonków.

W sytuacji, gdy udział spółkowy należy do majątku wspólnego, zaś wspólnikiem jest tylko jeden z małżonków (tylko jeden z nich zawierał umowę spółki lub do niej przystąpił), rozsądne jest przyznanie udziału spółkowego temu z małżonków, który jest wspólnikiem spółki. Przyznanie udziału drugiemu z nich byłoby możliwe przy zachowaniu rygorów z art. 10 k.s.h. (możliwość zbycia udziału przewidziana w umowie spółki i zgoda wszystkich pozostałych wspólników, chyba że umowa spółki stanowi inaczej).

Pozwala to na stwierdzenie, że ilekroć zniesienie współwłasności udziału spółkowego prowadzi do zmiany kręgu wspólników (przeniesienia udziału spółkowego na rzecz małżonka, który dotychczas nie był wspólnikiem) konieczne jest spełnienie wymogów przewidzianych w art. 10 k.s.h., gdyż na regulacje prawa cywilnego i rodzinnego nakładają się regulacje prawa spółek, które również muszą być uwzględnione i to zarówno przy podziale umownym, jak i sądowym.

Prawo wprawdzie nie preferuje, ale dopuszcza zniesienie współwłasności przez sprzedaż przedmiotu majątkowego i podział uzyskanej sumy między małżonków (art. 212 § 2 k.c.). Taka forma zniesienia współwłasności udziału spół-

kowego nie jest możliwa w przypadku spółki jawnej. Zgodnie z art. 212 § 2 k.c. sprzedaż powinna być dokonana zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego.

Skoro co do zasady niemożliwa jest sprzedaż udziału przez wspólnika spółki jawnej (art. 10 k.s.h. stanowi wyjątek od zasady), nie może też dojść do zajęcia egzekucyjnego udziału spółkowego jako całości praw i obowiązków wspólnika. W czasie trwania spółki wierzyciel wspólnika może uzyskać zajęcie tylko tych praw służących wspólnikowi z tytułu udziału w spółce, którymi wspólnikowi wolno rozporządzać, bądź też uzyskać zajęcie roszczeń służących wspólnikowi w przypadku jego wystąpienia lub rozwiązania spółki, a następnie wypowiedzieć umowę spółki (art. 62 § 1–3 k.s.h.).

Przedmiot majątkowy, który nie podlega sprzedaży egzekucyjnej (udział spółkowy), nie może być przedmiotem tak zwanego podziału cywilnego (sprzedaży w trybie k.p.c. i podziału uzyskanej kwoty).

O przynależności udziału półkowego do majątku wspólnego małżonków podlegającego podziałowi decyduje chwila ustania wspólności, przy czym udział musi być nadal wspólny na chwilę podziału, zaś wartość udziału spółkowego należy ustalać według cen z chwili orzekania²⁰, stosując metodę wyceny według bilansu sporządzanego zgodnie z art. 65 k.s.h.²¹.

Podział majątku obejmującego udział w sp. z o.o.

Zniesienie współwłasności udziału w spółce z o.o. może przybrać postać:

- „fizycznego” podziału,
- przyznania udziału jednemu z małżonków ze spłatą na rzecz drugiego,
- sprzedaży wspólnego prawa i podziału środków.

Jeśli chodzi o fizyczny podział udziałów, należy odróżnić sytuację, gdy według umowy spółki wspólnik może mieć tylko jeden udział, od sytuacji dopuszczającej posiadanie więcej niż jednego udziału. Zgodnie z art. 153 k.s.h. umowa spółki stanowi, czy wspólnik może mieć tylko jeden, czy więcej udziałów. Jeżeli wspólnik może mieć więcej niż jeden udział, wówczas wszystkie udziały w kapitale zakładowym powinny być równe i są niepodzielne. Zgodnie

²⁰ Uchwała SN z 23 lutego 2018 r., III CZP 103/17, niepubl.

²¹ Uchwała SN z 13 marca 2008 r., III CZP 9/08, OSNC 2009, nr 4, poz. 54; postanowienie SN z 17 kwietnia 2013 r., I CSK 468/12, niepubl.

z art. 181 § 1 i 2 k.s.h. jeżeli według umowy spółki wspólnik może mieć tylko jeden udział, umowa spółki może dopuścić zbycie części udziału. W wyniku podziału nie mogą powstać udziały niższe niż 50 złotych. W przypadku udziału podzielnego zniesienie współwłasności może więc polegać – o ile przewiduje to umowa spółki – na wydzieleniu z dotychczas wspólnego prawa części, które uzyskają samodzielność, i przyznanie ich na rzecz każdego z małżonków.

W przypadku posiadania większej ilości udziałów wspólnych mogą być one podzielone „fizycznie” między oboje małżonków przez przyznanie określonej ilości z większej ilości posiadanych udziałów (np. w miejsce 100 udziałów wspólnych 50 przypadnie żonie i 50 mężowi), nie jest zaś możliwe podzielenie pojedynczego udziału na części (art. 153 k.s.h.).

Dokonując takiego „fizycznego” podziału udziału lub udziałów powstaje kwestia konieczności uwzględnienia ograniczeń wynikających z art. 183¹ k.s.h. Znaczenie tego artykułu i jego wpływ na podział majątku małżonków były wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi doktryny²², której przedstawiciele bądź to stwierdzali, że z przepisu w ogóle nie da się wyinterpretować żadnej normy prawnej²³, bądź też uznawali – i pogląd ten jest słuszny – że art. 183¹ k.s.h., w razie zawarcia stosownej klauzuli w umowie spółki, stoi na przeszkodzie przyznaniu udziału należącego do majątku wspólnego małżonkowi niebędącemu wspólnikiem, a niektórzy wręcz ograniczali treść normatywną tego przepisu do takiego zakazu (wiążącego zarówno małżonków, jak i sąd dokonujący podziału)²⁴. Orzecznictwo SN stoi zaś na stanowisku, że udziałów w spółce z o.o. należących do majątku wspólnego nie można przyznać na rzecz małżonka niebędącego wspólnikiem w przypadku zawarcia w umowie spółki zastrzeżenia zgodnie z art. 183¹ k.s.h.²⁵.

²² Oprócz komentarzy do art. 183¹ k.s.h. zob. w szczególności pozycje dot. spółek kapitałowych wymienione w przypisie 3.

²³ P. Zdanikowski, *Prawo udziałowe w spółce z o.o...*, s. 188.

²⁴ A. Kubas, *op.cit.*, s. 26; M. Chomiuk, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017, s. 704; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 376–377. Dodać jednak trzeba, że nieliczni autorzy wyrażają pogląd, iż przepis nie wyłącza możliwości przyznania małżonkowi, którego dotyczy zastrzeżenie umowne na podstawie art. 183¹ k.s.h., udziałów w następstwie podziału majątku wspólnego (tak Z. Kuniewicz, *Wybrane problemy dotyczące objęcia małżeńską wspólnością majątkową praw udziałowych w spółkach kapitałowych*, w: *Status prawny małżonków w spółkach cywilnych i handlowych*, red. Z. Kuniewicz, K. Malinowska-Woźniak, Warszawa 2016, s. 283; A. Nowacki, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 655.

²⁵ Postanowienie SN z 31 stycznia 2013 r., II CSK 349/12, niepubl.

W sytuacji, gdy udział objęty jest wspólnością majątkową:

- współnikami mogą być oboje małżonkowie (wówczas zastosowanie znajdzie art. 184 k.s.h.),
- współnikiem może być jeden z małżonków.

Dzielone udziały mogą przypaść małżonkowi współnikowi bądź małżonkowi niebędącemu współnikiem, bo udziały w sp. z o.o. są co do zasady zbywalne. Przy tym sąd, dokonując podziału majątku, który był objęty wspólnością ustawową, może przyznać należące do tego majątku udziały w spółce z o.o. byłemu małżonkowi niebędącemu współnikiem tylko za jego zgodą²⁶.

Zarówno udziały podzielne, jak i niepodzielne mogą być przyznane jednemu z małżonków ze spłatą dla drugiego. Wtedy jednak trzeba dodatkowo (obok art. 183¹ k.s.h.) rozważyć wpływ na dopuszczalny sposób podziału możliwych ograniczeń w zbywaniu udziałów.

Zgodne z art. 182 § 1–3 k.s.h. zbycie udziału, jego części lub ułamkowej części udziału oraz zastawienie udziału umowa spółki może uzależnić od zgody spółki albo w inny sposób ograniczyć. Jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej, zgody udziela zarząd w formie pisemnej. W przypadku gdy zgody odmówiono, sąd rejestrowy może pozwolić na zbycie, jeżeli istnieją ważne powody.

Zbycie w rozumieniu art. 182 § 1 k.s.h. oznacza niewątpliwie takie czynności prawne, jak np. sprzedaż, darowizna, zamiana. Co do zasady obrót udziałem jest wolny tak co do „zbycia” (sprzedaż, zamiana, darowizna. itp.), jak i form obrotu mających źródło w konkretnym zdarzeniu, któremu ustawa przypisuje skutek prawny w postaci sukcesji uniwersalnej lub syngularnej²⁷. Problematiczne jest uznanie za „zbycie” umownego zniesienia współwłasności, zaś nie powinno być wątpliwości, że „zbyciem” w rozumieniu tego przepisu nie jest sądowy podział majątku wspólnego²⁸. Uważam, że ani sądowe, ani umowne zniesienie współwłasności przez przyznanie udziału (udziałów) jednemu z małżonków nie będzie objęte zakresem zastosowania art. 182 k.s.h.²⁹ Udział był przecież objęty wspólnością łączną małżonków, a więc każdy z małżonków posiadał już uprawnienie

²⁶ Uzasadnienie postanowienia SN z 16 marca 2018 r., IV CSK 105/17, niepubl.

²⁷ A. Szajkowski, M. Tarska, w: S. Sołtysiński et al., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom II...*, s. 297.

²⁸ Por. też R.L. Kwaśnicki, *Zakres autonomii woli w kształtowaniu ograniczeń zbywalności praw udziałowych spółek kapitałowych*, „Prawo Spółek” 2003, nr 3, s. 11, który z pojęcia „zbycia” wyłącza przejście udziałów z tytułu spadkobrania, w drodze procesów prywatyzacyjnych, w wykonaniu umowy o rozdzieleniu majątkowej małżeńskiej.

²⁹ Tak też A. Nowacki, *op.cit.*, s. 585, 655.

i to do całości. Trudno w takim przypadku w ogóle mówić o „zbyciu”. Poza tym skoro sąd rejestrowy w przypadku istnienia ważnych powodów może pozwolić na zbycie udziału, to tym bardziej sąd cywilny dokonujący zniesienia wspólności udziału powinien mieć taką możliwość. Na tle tej regulacji należy się też odwołać do zasady jedności prawa cywilnego, gdyż przepis art. 182 § 1 k.s.h. trzeba uznać za stanowiący wyjątek od zasady określonej w art. 57 § 1 k.c., a skoro tak, to powinien być interpretowany w sposób ścisły³⁰.

W przypadku sądowego podziału udziałów przez ich zbycie i podział uzyskanych funduszy zastosowanie znajdzie art. 185 k.s.h. Kodeks cywilny odsyła do przepisów k.p.c. (art. 212 § 2 k.c.). Przepis ten (art. 185 k.s.h.) ma służyć utrzymaniu wpływu wspólników na skład osobowy spółki (a więc podobnie jak art. 182, 183 i 183¹ k.s.h.). Skoro ustawodawca uznał, że w razie przymusowej egzekucji z udziału należy uwzględnić postanowienia umowy spółki wskazane w art. 185 k.s.h., to tym bardziej trzeba się z takimi ograniczeniami liczyć, gdy zbywanie udziału w trybie wskazanym w k.p.c. jest skutkiem wydania przez sąd postanowienia o dokonaniu podziału majątku wspólnego przez zbycie udziałów i podział uzyskanych środków. Podział umowny, polegający na zbyciu udziałów i podziale uzyskanych funduszy, musi uwzględniać zaś wymogi lub ograniczenia wprowadzone w spółce zgodnie z art. 182 k.s.h.

Nie budzi wątpliwości, że wartość udziału ustalana jest według cen z chwili dokonywania podziału (w razie podziału sądowego – z chwili orzekania)³¹.

Powyższe ustalenia w dużej części mogą być zastosowane w przypadku podziału majątku małżonków obejmującego akcje, ale należy zasygnalizować pewne problemy szczególne. Co do podziału „fizycznego” akcji będzie on dopuszczalny tylko, gdy małżonkowie będą mieli więcej niż jedną akcję, gdyż akcje są zawsze niepodzielne (art. 333 § 1 k.s.h.). W zakresie podziału akcji między małżonków odpowiednikiem regulacji zawartej w art. 183¹ k.s.h. jest dla spółki akcyjnej art. 332¹ k.s.h. znajdujący zastosowanie przy podziale majątku wspólnego. Uwagę należy zaś zwrócić na to, czy podział akcji nie doprowadzi do istotnej zmiany przedmiotu podziału lub zmniejszenia wartości akcji (co naruszałoby reguły podziału zawarte w art. 211 k.c.) w przypadku, gdy między małżonkami istnieje konflikt, który mógłby zostać przeniesiony na pole działalności spółki, zaś małżonkowie wykonujący prawa akcyjne wspólnie posiadali pakiet

³⁰ Por. też wyrok SN z 5 marca 1996 r., II CRN 29/96, OSNC 1996, nr 5, poz. 75.

³¹ M. Rodzyński, *op.cit.*, s. 381; uchwała SN z 13 marca 2008 r., III CZP 9/08, OSNC 2009, nr 4, poz. 54.

kontrolny, którego nie będą już mieć jako odrębni akcjonariusze³². Zbycie akcji w celu uzyskania środków pieniężnych i ich podziału musi uwzględniać ograniczenia w zbywalności akcji przewidziane w statucie w razie podziału umownego, nie musi zaś uwzględniać tych ograniczeń w razie podziału sądowego, co wynika wprost z niemającego swojego odpowiednika w przepisach o spółce z o.o. art. 337 § 5 k.s.h. Sąd zarządza bowiem wtedy sprzedaż w trybie egzekucji³³. Co do wartości akcji doktryna zaś wskazuje, że należy mieć na uwadze cenę z chwili orzekania³⁴.

Wnioski

Co do zasady kwestie podziału majątku wspólnego małżonków regulowane są przez przepisy k.r.o. i k.c. Istnieją jednak takie regulacje dotyczące funkcjonowania spółek (art. 1 § 1 k.s.h.), które modyfikują ogólne zasady dotyczące sposobu podziału majątku wspólnego. Nie będzie na przykład możliwy podział cywilny udziału spółkowego w sp. j. (art. 62 k.s.h.) ani podział w naturze pojedynczej akcji (art. 333 § 1 k.s.h.). Ograniczenia co do sposobu podziału wymusi na małżonkach lub sądzie art. 10 k.s.h., 183¹, 332¹ k.s.h. Modyfikacje zawarte w k.s.h. mogą dotyczyć zresztą innych jeszcze zagadnień, np. formy czynności (będzie to dotyczyło na przykład art. 180 k.s.h. i konieczności dokonania podziału umownego z uwzględnieniem wymogu zachowania formy pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi). Przepisy k.s.h. będą wówczas znajdowały zastosowanie jako przepisy szczególne, a uwzględniać je muszą zarówno sąd (w przypadku podziału sądowego), jak i sami małżonkowie (byli małżonkowie) w sytuacji podziału umownego.

³² M. Śledzikowski, *op.cit.*, s. 45.

³³ *Ibidem*, s. 44–45.

³⁴ D. Okolski, S. Strzelecka, *op.cit.*, s. 32; M. Śledzikowski, *op.cit.*, s. 45.

Literatura

- Adamus R., *Uczestnictwo małżonka w spółce jawnej a podział majątku wspólnego*, „Jurysta” 2005, nr 1.
- Bryłowski P., *Przepisy kodeksu spółek handlowych regulujące odpowiedzialność wspólników spółek osobowych za zobowiązania spółek w świetle norm regulujących małżeńską wspólność ustawową*, w: *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2006.
- Chłopecki A., *Akcje zdematerializowane w małżeńskiej wspólności majątkowej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2008, nr 10.
- Chomiuk M., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017.
- Dworek D., *Udziały/akcje w majątku wspólnym małżonków*, „Monitor Prawniczy” (dodatek) 2014, nr 1.
- Dyoniak A., *Przynależność do majątków małżonków udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i akcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1991, nr 3.
- Grykiel J., *Zbycie udziałów w ogóle praw i obowiązków wspólnika spółki osobowej*, cz. 1, „Prawo Spółek” 2009, nr 9.
- Herbet A., *Obrót udziałami w spółce z o.o.*, Warszawa 2004.
- Jaszczyk K., *Skutki wniesienia do spółki z o.o. wkładu należącego do majątku wspólnego wspólnika i jego małżonka – glosa – III CZP 32/16*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 24.
- Jędrejek G., Pogonowski P., *Działalność gospodarcza małżonków*, Warszawa 2002.
- Jędrejek G., *Spółka cywilna między małżonkami*, Warszawa 2003.
- Jędrzejewska A., *Spółka osobowa a małżeńska majątkowa wspólność ustawowa*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1996, nr 3.
- Karczewska-Pacholczyk M., Kobyłka N., *Glosa do postanowienia SN z dnia 03.12.2009 r., II CSK 273/09*, „Glosa” 2010, nr 4.
- Kidyba A., *Atypowe spółki handlowe*, Kraków 2001.
- Klepacka M.A., *Spółka cywilna między małżonkami w świetle ustawowego ustroju majątkowego – zagadnienia wybrane*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 21.
- Kondracka A., *Ustrój małżeński a prawa i obowiązki akcjonariusza*, „Radca Prawny” 1999, nr 4.
- Kondracka A., Mróz T., *Glosa do wyroku SN z dnia 20.05.1999 r., sygn. akt I CKN 1146/97*, „Monitor Prawniczy” 2001, nr 10.
- Kubas A., *Udział w spółce handlowej jako składnik majątku wspólnego*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2014, nr 4.

- Kulgawczuk D., *Akcje i udziały w majątku wspólnym małżonków*. „Monitor Prawniczy” (dodatek) 2010, nr 19.
- Kułąk K., *Udział kapitałowy jako przedmiot majątku wspólnego małżonków – uwagi de lege ferenda*, „Rejent” 2008, nr 7–8.
- Kurnicki T., *Pozycja współmałżonków udziałowców i akcjonariuszy spółek kapitałowych*, „Prawo Spółek” 2004, nr 12.
- Kuropatwiński J., *Glosa do postanowienia SO w Bydgoszczy z dnia 13.05.2009 r., VIII Ga 23/09*, „Glosa” 2011, nr 2.
- Kwaśnicki R.L., *Zakres autonomii woli w kształtowaniu ograniczeń zbywalności praw udziałowych spółek kapitałowych*, „Prawo Spółek” 2003, nr 3.
- Kwaśnicki R.L., Piskorz A., Nalazek A., *Udziały/akcje imienne znajdujące się w majątku wspólnym małżonków, cz. I – w sprawie statusu współnika/akcjonariusza zbiorowego*, „Monitor Prawa Handlowego” 2011, nr 1.
- Liber B., *Status współnika spółki z o.o. a uzyskanie udziału ze środków pochodzących z majątku wspólnego małżonków*, „Edukacja Prawna” 2014, nr 6.
- Łączkowska M., *Stosunki majątkowe między przedsiębiorcą i jego małżonkiem w świetle ustroju wspólności ustawowej*, Warszawa 2006.
- Łączkowska M., *Spółka cywilna jako forma prowadzenia działalności gospodarczej a ustawowa wspólność majątkowa małżeńska*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007, nr 7.
- Nazar M., *Komercjalizacja majątkowych stosunków małżeńskich w spółkach kapitałowych*, w: *Współczesne problemy prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. M. Poźniak-Niedzielskiej*, red. A. Kidyba, R. Skubisz, Kraków 2007.
- Nazar M., w: *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, Tom II. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2009.
- Nowacki A., *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Okolski D., Strzelecka S., *Problematyka legitymacji akcjonariusza współmałżonka w świetle podziału majątku wspólnego a zdatność arbitrażowa*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016, nr 1.
- Opalski A., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom IIA*, red. A. Opalski, Warszawa 2018.
- Policzkiewicz Z., *Dopuszczalność spółki cywilnej między małżonkami*, w: *Problemy kodyfikacji prawa cywilnego (studia i rozprawy). Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zbigniewa Radwańskiego*, red. S. Sołtysiński, Poznań 1990.
- Pyzioł W., Szumański A., Weiss I., *Prawo spółek*, Warszawa 2016.
- Rodzinkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018.

- Sieczka Ł., Szewczyk J., *Jeśli wkład do spółki z o.o. pochodzi z majątku wspólnego, objęte w zamian udziały również wchodzi w jego skład*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 19.
- Sieradzka M., *Glosa do wyroku SN z dnia 21.01.2009 r., II CSK 446/08*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2009, nr 4.
- Słabuszewski R., *Przynależność praw spółkowych w spółce jawnej do majątków małżonków*, Warszawa 2015.
- Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2006.
- Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom II*, Warszawa 2014.
- Status prawny małżonków w spółkach cywilnych i handlowych*, red. Z. Kuniewicz, K. Malinowska-Woźniak, Warszawa 2016.
- Stefanicki R., *Przynależność i wykonywanie – nabytych z majątku wspólnego – praw udziałowych w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością (spójność prawa handlowego i rodzinnego w zakresie statusu małżonka wspólnika)*, „Państwo i Prawo” 2017, nr 10.
- Stępień A., *Akcje należące do majątku wspólnego małżonków*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 12.
- Stępień A., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 05 października 2005 r., sygn. akt IV CK 99/05 (Nabycie udziału w spółce z o.o. przez małżonka ze środków z majątku wspólnego)*, „Prawo Spółek” 2007, nr 1.
- Stępień-Sporek A., *Przynależność udziałów w spółce z o.o. do majątków małżonków*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 10.
- Stępień-Sporek A., *Przynależność do majątków małżonków praw spółkowych w spółkach osobowych*, „Prawo Spółek” 2008, nr 2.
- Szajkowski A., *Wyłączenie wstąpienia do spółki z o.o. współmałżonka wspólnika (uwagi na tle nowelizacji k.s.h. z 2003 r.)*, „Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej” 2004, nr 88.
- Szermach A., *Udział w spółce z o.o. a wspólność ustawowa małżeńska*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 20.
- Szumański A., *Status prawny małżonka wspólnika w spółce kapitałowej w sytuacji, gdy objęcie albo nabycie praw udziałowych w spółce jest finansowane z majątku wspólnego małżonków*, „Monitor Prawniczy” (dodatek) 2015, nr 7.
- Śledzikowski M., *Wpływ podziału majątku wspólnego małżonków na status akcjonariusza spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017, nr 8.

- Wręczycka K., *Udział w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością a wspólność majątkowa małżeńska*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 8.
- Wręczycka K., *Spółka cywilna między małżonkami*, „Acta Universitatis Wratislaviensis – Przegląd Prawa i Administracji” 2004, nr LXIV.
- Zdanikowski P., *Prawo udziałowe w spółce kapitałowej jako przedmiot majątku wspólnego małżonków*, „Palestra” 2006, nr 9–10.
- Zdanikowski P., *Prawo udziałowe w spółce z o.o.*, Warszawa 2011.
- Zdanikowski P., *O niektórych konsekwencjach przynależności udziałów w spółce z o.o. do majątków małżonków*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 7.

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z 16 marca 2018 r., IV CSK 105/17, Biul. SN 2018, nr 10, poz. 9.
- Postanowienie SN z 17 kwietnia 2013 r., I CSK 468/12, niepubl.
- Postanowienie SN z 3 grudnia 2009 r., II CSK 273/09, niepubl.
- Postanowienie SN z 31 stycznia 2013 r., II CSK 349/12, niepubl.
- Postanowienie SN z 31 stycznia 2013 r., II CSK 349/12, niepubl.
- Postanowienie SO w Bydgoszczy z 13 maja 2009 r., VIII Ga 23/09, niepubl.
- Postanowienie SO w Krakowie z 10 sierpnia 2017 r., XII Ga 125/17, niepubl.
- Postanowienie SR dla Łodzi-Śródmieścia z 21 maja 2014 r., II Ns 1514/07, niepubl.
- Postanowienie z 23 listopada 2000 r., I CKN 950/98, niepubl.
- Uchwała Pełnego Składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 28 września 1979 r., III CZP 15/79, OSNCP 1980, z. 4, poz. 63.
- Uchwała SN Najwyższego z 24 września 1970 r., III CZP 55/70, OSPiKA 1973, z. 6, poz. 120.
- Uchwała SN z 23 lutego 2018 r., III CZP 103/17, niepubl.
- Uchwała SN z 13 marca 2008 r., III CZP 9/08, OSNC 2009, nr 4, poz. 54.
- Uchwała SN z 13 marca 2008 r., III CZP 9/08, OSNC 2009/4, poz. 54.
- Uzasadnienie postanowienia SN z 16 marca 2018 r., IV CSK 105/17, niepubl.
- Uzasadnienie wyroku SN z 20 maja 1999 r., I CKN 1146/97, OSNC 1999/12, poz. 209.
- Wyrok SN z 20 maja 1999 r., I CKN 1146/97, OSNC 1999/12, poz. 209.
- Wyrok SN z 21 stycznia 2009 r., II CSK 446/08, OSNC Zb. Dodatkowy 2010 nr A, poz. 7.
- Wyrok SN z 5 marca 1996 r., II CRN 29/96, OSNC 1996, nr 5, poz. 75.
- Wyrok SN z 5 marca 1996 r., II CRN 29/96, OSNC 1996, nr 5, poz. 75.
- Wyrok SN z 5 października 2005 r., IV CK 99/05, OSNC 2006, nr 7–8, poz. 127.

Wyrok SN z 7 lipca 2016 r., III CZP 32/16, OSNC 2017, nr 5, poz. 57.

Wyrok SO w Łodzi z 13 lutego 2015 r., III Ca 1484/14, niepubl.

Wyrok SO w Łomży z 15 listopada 2017 r., I Ca 332/17, niepubl.

Wyrok WSA w Szczecinie z 25 października 2007 r., I SA/Sz 59/07, niepubl.

DIVISION OF THE JOINT PROPERTY OF SPOUSES – PARTNERS IN A REGISTERED PARTNERSHIP AND SHAREHOLDERS IN A LIMITED LIABILITY COMPANY

Summary

The purpose of the paper is to analyze the issue of the division of the joint property of spouses in the scope of individual components of this joint property – partnership rights due to participation in a registered partnership and shares in a limited liability company. While many studies have been written on the subject of partnership rights belonging to the property of spouses, the issue of the division of the spouses' property including these rights is only beginning to appear in deliberations of few authors.

An independent interpretation of the law as well as an analysis and critical look at the literature were adopted as the basic research method. The subject of the research involves a registered partnership (as a model partnership) and a limited liability company (because in many places regulations concerning a limited liability company and a joint-stock company are similar).

Although the issues of the division of the joint property of spouses are regulated by the provisions of the Family and Guardianship Code (Articles 45 and 46 FGC) and the Civil Code, one can find norms concerning the operation of companies and partnerships (Article 1 § 1 CCC) which modify general principles regarding the manner of division of joint property and are applied as a special rule. The civil division of a partnership share in a registered partnership (Article 62 CCC) and the division in kind of a single share in a capital company (Article 333 § 1 CCC) are not possible. It is my belief – although I am aware that this is a controversial thesis – that it is possible to divide a partnership share in a general partnership. Restrictions on the method of the division are provided for in Articles 10, 183¹, 332¹ CCC, which, in my opinion, apply to the division of the joint property of spouses.

Keywords: division of the property of spouses, joint property, registered partnership, limited liability company